

MEVLANA'NIN HAYATI VE ESERLERİ

Hikmet Selçuk*

Celaeddin Rumi (1207- 1273)

Allah ve Peygamber aşığı, ilahi eğitimin usta siması, Anadolu'nun meşhur şair, edip ve velilerdin olan Mevlana'nın hayatını, eserlerini ve fikirlerini çok güzel bir şekilde kaleme almış bulunan Ahmet Kabaklı'nın 1976 yılında 3. baskısı yapılmış olan Mevlana adlı 343 sayfalık kitabının tamamını okudum. Birçok notlar aldım. Kabaklı küçük kitap içerisinde Mevlana'yı değil görüntüsünü bile sığdırabilmenin çok gülünç olduğunu. O'nu anlatmaya çalışmak, bir okyanus içinde bir kovayı doldurup uzaklara taşıdıktan sonra "alın okyanus budur" demeye benzer diyor.(1) Ben de bu yazımla, Mevlana'yı tanıtırken, okyanustan alınmış bir kova sudan sadece bir bardak bile sunmuş sayılmam.

HAYATI:

30 Eylül 1207 tarihinde Afganistan'ın Belh şehrinde doğan Mevlana'nın babası Sultan'ül Ulema diye anılan Bahaeddin Veled, annesi Mü'mine Hatun'dur. Belh şehri 13. yüzyıl başlarında Horasan'ın en mühim düşünce, ilim, sanat ve bilhassa tasavvuf merkezlerinden birisi idi. Aral gölüne dökülen Amu Derya nehri kıyısında, Bizansla Çin arasındaki eski zengin ipek yolu denilen ticaret yolu üzerinde bulunan bu şehrin içinde ve dolaylarında uzak tarihlerden beri Türkçe ve Farsça birlikte konuşuldu.(2) İslamiyetten önce Budizmin, Zerdüştlüğün, Mecusilik ve Hıristiyanlık gibi din ve inançların zaman zaman mekan tuttuğu bu şehir, 1200 yıllarında ise İslamın ve Tasavvufun en hareketli

noktası idi. Mevlana Celaeddin 5 yaşına girince babası Belh'ten göçetmek zorunda kaldı. Bu göçe sebep olarak babası Bahaeddin'in Harzemşahlardan Muhammed Tekiş ile arasının açılması gösterilir. Söylentilere göre Bahaeddin Veled bir dersi sırasında yine felsefe ve felsefecilere şiddetle çatmış ve onları bid'atçılık (dinde olmayan şeyleri sonradan uydurma) ile suçlamıştı. Devrin felsefecilerinden ve din bilginlerinden Fahreddin Razi, bu davranışa çok kızılıyordu. Hükümdar üzerindeki nüfuzundan, hükümdarın kendisine hürmet ve itibar etmesinden yararlanarak onu Bahaeddin'in aleyhine çevirdi ve aralarını açtı. Bu yüzden Mevlana'nın babası Bahaeddin Veled'in göçetmek zorunda kaldığı söylenir.(3)

Bahaeddin Veled, ailesi Mü'mine Hatun, büyük oğlu Alaaddin Muhammed ve küçük oğlu Celaeddin Muhammed (Mevlana) ile birlikte önce tasavvufun büyük merkezlerinden biri olan Nişabur'a göçtü. Orada yaşayan büyük sufi, Feridüddin Attar'dan büyük ilgi gördü. F. Attar geleceğin büyük insanı Mevlana'ya "Esrarname" adlı eserini hediye etti. Göç kervanı Nişabur'dan ayrılırken Attar'ın; "Sübhanallah, bir derya bir ırmağın peşine düşmüş gidiyor" diyerek babasının ardından giden Mevlana'yı yücelttiği söylenir. Mevlana eserlerinde, Attar'ı sevgi ve saygı ile anar. (Mevlana, Ahmed Kabaklı, S.20.) Göçün ikinci durağı o zamanki hilafet merkezi Bağdat oldu. Orada İşari Tefsir Ekolünü geliştiren (4) Şehabeddin Suhreverdi tarafından karşılandı. Mevlana ailesi burada iken Belh'in Moğollar tarafından işgal edildiği ve Harzemşahlı Sultan Muhammed

*İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrencisi

Tekiş'in perişan edildiği söylenir. Daha sonra Kabe'ye hac seferine çıkan kervan dönüşte Kudüs'e uğrar. Şam'da birçok bilginle görüşülür ve daha sonra Anadolu (Rum) diyarına geçilir. Halep ve Malatya'da birkaç gün kaldıktan sonra Mengüçük oğullarının başkenti Erzincan yakınında bir müddet oturulur. Sonra Sivas, Kayseri, Niğde üzerinden Larende'ye (bugünkü Karaman) varılır. Vali Emir Musa Bey ve şehrin büyükleri aileyi ta uzaklardan karşılarlar. Saray ve konaklarda ağırılanmayı reddeden Bahaeddin Veled, yakınları ile birlikte bir medreseye yerleşir. (Mevlana, A. Kabaklı, S.21.) Mevlana o sıralarda 21 yaşlarında bir yigittir. 1225'te babasının müridlerinden olan, kendileriyle aynı kafidele Belh'ten göçen Lala Şerafedin-i Semerkandî'nin kızı Gevher Hatunla evlendi. Bu evlilikten Sultan Veled ve Alaeddin Çelebi dünyaya geldi. Evliliğinden bir yıl sonra şu anda mezarları Karaman'da bulunan annesi Mü'mine Hatun ile ağabeyi Muhammed Alaeddin vefat etti. O devirde Konya, Anadolu Selçuklularının başkentiydi. 1219'dan beri I. Alaeddin Keykubad'ın sultanlığında parlak çağını yaşıyordu. Anadolu'yu imar etmeğe çalışan bu padişah; tasavvufa bağlı, ilim koruyucusu, dolayısıyla birçok şair, sanatkar, alim ve mulasavvıfı başkentine toplamaya çalışıyordu... Bugün Alanya dediğimiz Kalonoros Kalesini fethedip Akdeniz'in bu incisine Alaiye adını vermişti. Mevlana'nın babası Bahaeddin Veled Konya Alaeddin camiinde vaaz ediyordu. Konya'da bir kutup gibi saray, dergah, çarşı ve medrese onun etrafında toplanıyordu. Bir yıl sonra sultan köşkü yakınında kendisi için yapılan yeni medreseye ailesi ile taşındı. 1231'de vefatı büyük üzüntü yarattı. Babasının vefatı ile Mevlana'nun önce kürsü sonra da irşad dönemi

başladı. (Mevlana, S.23)

Mevlana'nun manevi romanı, kutsi emanet taşıyıcılar gibi arka arkaya gelerek ve sanki nöbeti birbirlerinden devralarak ona hoca, yol gösterici olan altı büyük insanla geçer. Bunlar: Bahaeddin Veled, Seyyid Burhaneddin, Tebrizli Şems, Kuyumcu Selahaddin, Çelebi Hüsameddin ve oğlu Sultan Veled'dir.

Mevlevi edebiyatında, Mevlana ile Şems'in buluştukları yere (Merec'el-Bahreyn), "iki denizin kavuşma yeri" denilmiştir. Sultan Veled 1244 yılındaki bu buluşmayı "İbtida Name" adlı eserinde açıklar. Şems'in gelişyle babasında beliren başkalaşmayı kudretle anlatmaktadır. (Mevlana, A. Kabaklı, S.41 v.d.) Mevlana'nın Şems'e iltifatı ve Şems'in etrafa karşı tok sözlülüğü, biraz da aldırmaçlığı Konya'da nefret tufanları kaldırıyordu. O'nu görünce kılıç ve hançerlerine el atanlar, "Defol git buradan!" diyenler çoğalıyordu. Şems bir ara kaçtı. Mevlana'nın oğlu Sultan Veled onu tekrar Konya'ya getirdi. Daha sonra Şems'in vefat mı ettiği veya kayıp mı olduğu çözülemedi. Ama şu bir gerçek ki artık Şems geri dönmedi. Şems'in Konya'da mı öldüğü, cinayete mi kurban gittiği kesin olarak bilinmemektedir. Cinayet rivayeti iki nesil sonra Sultan Veled oğlu Ulu Arif Çelebi dervişlerinden Eflakî'nin "Menaküb'ül Arifin" adlı eserinde görülmektedir. (Mevlana, S. 45) Mevlana on yıl Şems ile mutlu yaşadı. O'nun kaybolmasından sonra Mevlana durgunlaştı, üzüldü. Şems'e mersiyeler yazdı.

Mevlana'nın hanımı Gevher Hatun, genç yaşında ölünce, Mevlana Konyalı İzzeddin Ali'nin dul kızı Kerra Hatunla evlendi. Bu hanımında iki oğlu, Muzafferüddin, Emir Alim Çelebi ve bir kızı Melike Hatun oldu. Ayrıca Kerra Hatun'un eski eşinden de Şemseddin Ali

adlı bir oğlu vardı.

Büyük insan, mürid, şair ve büyük gönül sahibi Mevlana yaşadığı çevrenin kalbi idi. Saray ve hükümet erkani, tekke ve medrese büyükleri, esnaf, halk ve köylü, hatta hıristiyanlarla museviler ve seçkin kadınlar, haik kadınları Mevlana'ya hayran ve O'nun etrafında idiler. Şeyh Sadreddin Konevi, Kadı Siraceddin, Kadı Kemaleddin, Emir Süleyman Pervane, Ekmelüddin Tabib ve daha başkaları da Mevlana'nın meclislerine katılır oldular. Bunlardan Şeyh Sadreddin Konevi, Muhiyiddin-i Arabinin üvey oğlu idi.

17 Aralık 1273'te vefat ettiği zaman halk güneşin bir daha doğmayacağı gibi kara yasa tutulmuştu. Yeşil türbe, aynı zamanda dergah olarak yapıldı. Osmanlı padişahları bu dergaha saygı ve sevgilerini büyük onarım ve eşsiz hediyelerle göstermişlerdir. Konya turizm derneği her yıl 17 Aralık'ta onbeşgün süren Şeb-i Arız (Düğün gecesi) törenleri yapmakta, bu münasebetle Konya yerli ve yabancı insanlarla dolup taşmakta, konferanslar verilmekte, ayinler yapılmaktadır. (Mevlana, S.79.v.d.)

MEVLANA'NIN ESERLERİ

1) Mesnevi: Altı cilttir. Veled Çelebi İzbudak tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Mesnevi de dahil olmak üzere Mevlana'nın bütün eserleri Farsça yazılmıştır, çok az sayıda Türkçe ve Rumca şiirleri de vardır. Mesnevi'nin birçok eski tercümeleri mevcuttur. 26660 beyit içermektedir. Büyük çoğunluğunu Ahi Türkoğlu Hüsameddin Çelebi'ye yazdırmıştır. Mesnevi, bilindiği gibi İran edebiyatına mahsus olup, oradan Türk Edebiyatına da geçmiş bir nazım şeklinin adıdır. Pakistanlı bilgin Telemmüz Hüseyin, Mesnevi'nin fihristini çıkararak bu eserde 1281 konu tesbit etmiştir.

Tema, fikir, duygu, mecaz, kıssa zenginliği bakımından Mesnevi, konu çokluğunu da kat kat aşar. Eşsiz bilgi, muhakeme ve hafızası, bir çağlayan gibi vezin ve kafiye nizamının havuzlarına dökülmektedir. Kıssalar fıkraları kovalamakta, oradan bir fikre, bir misale, bir halk rivayetine, atasözüne, ayate, hadise geçilmektedir... Bazen tarihi, dini bir kıssadan sonra veya onun içinde komik, laubali, çevreden, köyden halktan alınma, bazen açık saçık ve hatta müstehcen denebilecek vakalar anlatılmaktadır. Fakat bütün bunları yorumlar-ken her zaman Allah'a, ilahi aşkın havası-na açılmaktadır.

Bazen Kelile ve Dimne hikayelerinden, İbni Sina'dan, Attar ve Hakim Senai'den de bazı bölümler almıştır. Mesneviye Magz-ı Kur'an (Kur'an'ın içyüzü) denildiği, camiilerde zevkle okunup dinlendiği, medreselerin Farsça'ya karşı olmalarına rağmen bazı medreselerde okunup şerhedildiği bilinmektedir. (Mevlana, S.195.v.d.)

Mesnevi üzerinde çalışan çağdaş bilginlerden Reynold Nicholson, Mesnevi'nin İngilizce tercümesi önsözünde Mevlana için: 'O, kafadan ziyade gönüle hitap eder...' şeklinde açıklamalarda bulunur. Sofi Huri'nin 'Garp Tefekkür Aleminde İslamın Tesiri ve Hz. Mevlana' adlı eseri de incelenmeye değer. (Mevlana, s. 196 vd.)

Mevlana kendi Mesnevisi için şöyle der: 'Her dükkanın ayrı bir sanatı ayrı bir kârı vardır. Mesnevi de yokluk dükkanıdır oğul! Mesnevimiz Vahdet dükkanıdır. Orada Bir'den başka ne görürsen puttur.

'Kur'an der ki: Siz beni masal sandınız da kinama ve kafirlik tohumunu ektiniz! Kınayarak; 'Aslı yok, masaldan ibarettir!' dediniz. Ama gördünüz ya siz yok oldunuz, ya da siz masal oldunuz!' (Mesnevi, cilt 6)

2-Divan-ı Kebir: Bu eser 7 cilt olup, 5 cildi Abdülbaki Gölpınarlı tarafından çevrilerek Remzi Kitabevinde yayınlanmıştır. (1955-1960)Daha sonra, aynı eser Kültür Bakanlığı tarafından 7 cilt halinde yayınlanmıştır. Divan-ı Kebir, gazel ve rubailerden ibarettir. Gazellerinin mısra sayısı 25 bin, rubailerinin ise 7 bin mısra içerdiği hesaplanmaktadır. Mesnevi: olgunluk çağı verimi olduğu halde Divan'daki şiirlerin çoğu ise daha önceki cezbe, bunalış ve hasret yıllarında meydana geldiği hissedilmektedir. (Mevlana, s.311)

3-Mecalis-i Seba (7 Meclis): Mevlana'nın yedi toplantıda verdiği vaazlarının not edilmesinden meydana gelmiş, dini-tasavvufi mahiyette eserdir. (Mevlana, 321)

4-Fihi Mafih: Mevlana'nın evlerde, toplantılarda, kendi sema meclislerinde veya dostları arasında söylediği görüşlerin, tarihi, sosyal olayların tesbitiyle meydana gelmiş bir eserdir ki Mevlana'nın ölümünden sonra Sultan Veled veya yakını tarafından düzenlenmiş olsa gerektir. (Mevlana, S.3331.)

5-Mektubat: 147 mektuptan meydana gelen bu eser Feridun Nafiz Uzluk tarafından İstanbul Sebat Basım-evince yayınlanmıştır.1937.

Mevlana'nın türlü sebeblerle, birisini tavsiye etmek, veya birine iyilik yapmak maksadıyla yazdığı veya yazdırdığı mektupları içeren bir eserdir. (Mevlana, S.193.)

MEVLANA'NIN FİKİRLERİ

Mevlana'nın fikirleri, sistem, tefekkür ve hayat tarzı olarak çok geniş ve umumi İslam Tasavvuf akımı içinde düşünülebilir. (Mevlana, S.85) Sünni esaslara bağlı olan Mevlana'nın Şii zümreleri daha kalabalık olduğu İran'da büyük bir rağbet toplamış bulunması

dikkate layıktır. Mesnevi ve diğer eserleri ile Mevlana: İslam'a yeni bir bakış, yeni bir tefekkür getiren büyük insandır. Kur'an üzerinde düşünmek için en büyük bir miyar, eşsiz bir tefekkür ve ayırdetme hazinesi olduğu halde, dar görüş onu kalıplaştırmaya böylece donuk hale getirmeye çalışmıştır. 20. asrın Türk ve İslam şairi Mehmed Akif'in:

"İnmemiştir hele Kur'an bunu hakkıyla bilin.

Ne mezarlıkta okunmak nede fal bakmak için

Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı

Asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı" gibi çılgınları, aynı zamanda Mevlana'nın 13. yüzyılda yapmış olduğu büyük işin tasvirini manasına alınabilir. Mevlana

Kur'an'a bağlılığını şöyle açıklar:

"Men bende-i Kur'an'em eğer can darem, men hak-i rehi Muhammed Muhtarem" (Ben sağ kaldıkça Kur'an'ın kölesiyim, ben seçilmiş Muhammed (Sav)'in yolunun toprağıyım)

İslam kaynakları üzerinde düşünmek, derinleşmek lüzumu 19. asır sonu ve 20. asır başı, batı tefekkürünün tesiriyle İslam dünyasında Şeyh Cemaleddin Esedabadi, Mısırlı Muhammed Abduh ve Mehmed Akif'in büyük gayretleri ile ortaya konulmuş ve bu konuda hayli mesafe alınmış ise de şimdi o tefekkürün sürdürüldüğüne yani görüşlerin İslam ışığında halledildiğine dair belirti-ler malesef yok gibidir. (Mevlana, S.87.)

Mevlana'nın din ve tasavvuf anlayışı kıl kadar dahi ayırdedilemeyecek bir şekilde kaynaşmıştır. Eğer ile at gibi, zırh ve silah ile savaşçı gibi tam bir bütünlük gösterir. Mevlana bütün ikilikleri reddederek vahdeti vücuda (tek varlığa) ulaştığı gibi din ve tasavvuf ikiliğini de kaldırmıştır. Nasıl gölge güneşin içinde ise, nasıl bulut, yağmur, su, buhar ve buz

aynı şey, tek bir şey ise... din ve tasavvuf aynı şeylerdir. Mevlana bir Rubaisinde: "Peygamberimizin yolu yordamı aşktır. Biz aşktan doğduk, anamız aşktır." diyor. (Mevlana, S.89)

Halkı sömürücü sahte şeyhleri hiciv eden Mevlana: taklitçileri şöyle yerer: "Taklit her iyiliğin afetidir. Mukallit söz söylerken ağlasa bile kötünün maksadı ancak tamahtır. Yanan yüreği yoktur. Köhne sözleri belleyip nakleder. Gerçekçi ile taklitçi arasındaki fark Davud ile ses gibidir. Kağıt da feryat edip ağlar, öküüz de ise yük vardır."(Mesnevi Cilt II) Mevlana: "Mukallidi (taklitçiyi) müslüman saymak doğru değil" demektedir.

Dünya ve içindekilerine aldamlı-maması konusundaki şu misal Mesnevi C.II'de geçmektedir: "Hani çocuklar dükkancılık oynarlar ya... Fakat zaman geçirmekten başka ellerine bir şey geçmez. Gece gelip çatar. Çocuk evine aç döner. Öbür çocuklar giderler, tek başına kalakalırlar. Bu alem oyun yeridir, ölüm de gece. Geri döner gidersin fakat kese bomboş sen ise yorgun argınsındır".

Fihi mafih'te, namaz ile sema aynı yerde zikredilir. (S.213) Gökte milyonlarca yıldız döner gezegen, ay, güneş nasıl intizam içinde birbirlerine çarpmadan asla kargaşaya düşmeden dolanıyorlarsa, sema meydanında Mevleviler ve onları döndüren makamlar, cezbe unsurları da üstün bir nizam ve ahenk içinde bulunmaktadır. (Mevlana, S.89)

Mevlana'ya göre bu dünya gölge alemidir. Ona göre gördüğümüz toz toprak görmediğimiz rüzgar tarafından ortaya çıkarılmaktadır. Yazı esnasında eli görmeven kimse kalemin hareketini kaleminden sanır. Kuş havada, gölgesi yerde kuş gibi uçar görünür. Ahmağın biri o gölgeyi avlamaya kalkışır. Gücü tükeninceğe kadar koşar... Gölgeye doğru

ok atar. O atışlar yüzünden okluk bomboş kalır. İnsan uykuda şeytanı huri gibi görür... (Mesnevi C. I.) Allah'ı tam anlayan kişi için artık ayrılık, ikilik, başkalık, mesafe söz konusu değildir. Fihi Mafih'te bu durum mecnun-leyla benzetmesi ile şöyle anlatılır: "Mecnun Leyla'ya mektup yazmak istedi. Kalem eline alıp şu beyti yazdı: Hayalin gözümde, adın ağzımda, yadın kal-bimde. Ne nereye yazayım?... O halde mektubu kime yazayım? Sen ki bir yerlerde gezip dolaşıyorsun... Ve kalem kırıp kağıdı yırttı." Bu dünyadaki güzellikler Allah'ın güzelliğinden, akisler aynı zamanda ona perdelerdir. Bunun için bütün bu dünyadaki güzellikleri, iyilikleri, görüntüleri sevmek Allah'ı sevmektir. Allah'ın cemali örtü-süz olarak görünse biz buna tahammül edemeyiz ve ondan nasibimizi alamayız.

Arif, ağah, sır ve hikmet bilen kişinin maksadı bu fani dünyadan kurtulup tanrı diyarına ulaşmaktır, çokluktan kurtulup tekliğe (vahdete) ulaşmaktır. Bu akıl ve kıyasla değil de gönül ve aşk yolu ile gerçekleşebilir. Mevlana bu gerçeği şu zarif mısra ile açıklar: "At ve üzengi, deniz kıyısına kadar gider. Ondan sonra tahtadan bir at gerek!"

Tanrı, ruhu dolayısıyla aşkın gönlünde konaklamıştır. Aşık, hakkiyle aşık ise tam ve kamil tanrı mazharıdır. Çünkü Allah kainattaki her varlıkta bir sıfatı, aşkın gönlünde bütünlüğüyle tecelli etmektedir. Aşık tanrının aynası olduğuna göre, Allah bu aynaya zevkle bakmak ister... Tanrıya heran parlak, saf bir ayna göstermelidir. (Mevlana, S.111.) Aşıkların servetle işi yoktur. Kanatları yoktur, alemin etrafında uçarlar. Elleri yoktur, topu meydana kaparlar.

Mevlana insanı; hem Allah'ı seven aşık, hem de Allah'ın sevgilisi maşuk olarak bilir. Fihi Mafih'te der

ki: "Mahlukattan (yaratılmıştan) şikayet. Halik (yaratan)'ten şikayettir." Bu konuda (Kur'an: 2/96) "Kötülüğü en iyi tarzda defetki, iyi yönden düşmanı yok etmiş olasin" ayetini şöyle açıklar: O düşman, onun eti ve derisi değil, ondaki kötü bir düşüncedir. Senden gerçek bir dua ile defedildiği gibi şüphesiz, ondan da defolunabilir. Mesela çocuklar birbirlerine ad takarlar, isim takılan onlara küfrederse onlar: 'bizim sözü-müz dokundu' bak, diye muzipliği arttırırlar. Eğer ad takılan çocuk kızmazsa bundan fayda görmediklerinden o çocukla ilgilenmeyi bırakırlar. Bunun içindir ki, Mevlana'nın meclisleri ve etrafı yalnız müslümanlar ve sufilerle değil, kötü denilen Hristiyan ve Musevilerle de dolup taşıyordu. Bazılarının onun cezbisiyle müslüman oldukları bilinmektedir. (Mevlana, S.117) Mevlana'ya göre insanın ruhu Tanrıdan ayrılmıştır. O ruh ta (samanla kehribar gibi) kendi cinsinden olan Alah'a karşı bir cazibe, bir iç tutkunluğu var. Mesnevi'nin öge sayıları ilk 18 beyitin başlangıcında bu ayrılığı ney misali ile anlatmaktadır. İnsan ruhu kamaşıktan (Neyistan, tanrı ülkesi) koparılmış olduğu için durmadan inleyen dert yanan ve herkesi ağlatan bir neydir. Nitekim Mesnevi:

"Dinle neyden ki, şikayet ediyor, Ayrılıkları hikaye ediyor" diye başlamaktadır. Bundan ötürü insan gövdesinde ruh, kafeste tutulan bir kuş gibi çırpınmaktadır. Onu Allah'ına kavuşturmak için ten unsurunun tesirsiz hale getirilmesi, arif kişinin "Ölmeden evvel ölür" değere yükselmesi şarttır. (Mevlana, S. 128)

Mevlana üstün ahlaka ulaşmada, Manevi eğitimin rolünü çok önemser. Mesnevi de: "İnsan tuhaf bir macundur. Aziz yaparsan aziz olur, Zelil yaparsan (alçaltırsan) zelil olur" diyor. Başkasının kusurundan ziyade kendi kusurunu

araştırmak konusunda Fihi Mafih'te şöyle der: "İnsandaki kötü huylar da kellere ve çibanlara benzer. Kendinde olduğu zaman insan, bundan irenmez, incilmez. Halbuki başka birinde ondan bir parçacık görecektir olsa irenir, nefret eder." Bir kimse evinin etrafına güller dikerse her bakışında gül görür... İnsanların iyiliğini söylemeğe alışmış olan kimse, onun sevgilisi olur... Birinin kötülüğünü söyleyince o kimse gözünde sevimsizleşir... Onu hatırlayınca sanki yılan akrep yahut çerçöp görmüş gibi olur. Demek ki: "Kim iyi bir iş yaparsa kendi nefesine ve kim kötü bir iş işlerse zararı kendisinedir." (Kur'an: 41/46) Maddi ve manevi hayatta edeb herşeyin üstündedir. "Bu gökler, edebden dolayı nura gark olmuştur. Meleklerin masum ve tertemiz oluşları yine edebden dolaydır. Azazil (şeytan) küstahlık yüzünden kovulmuştur" (Mesnevi, C.I.)

Mevlana'da sosyal görüşlerde önemli bir yer tutar: Zalim padişahları yeren Mevlana, idealindeki hükümdarı ise, birçok yerde tasvir eder:

"Padişah ona derler ki, padişahlığı kendisinden olsun. Hazinelerden, ordulardan değil" (Mesnevi, C.II.)

Fakat halk, tersine olarak çok defa esirlere padişah adını takmıştır. Bir sofranın çevresinde yüz tane adam oturur, yer. Fakat baş olmak isteyen iki adam dünyaya sığmaz. Şeytanlığın lügat manası baş çekmedir. Bu sıfat lanete layıktır. Tevekkül ediyorsan çalışmak hususunda, kazan da ondan sonra Alah'a dayan. Padişahın birine Hindistan'da bir ağacın meyvasını yiyenin ihtiyar-lamayacağı ve ölmeyeceği haberi üzerine padişah bir adamını almaya gönderir. Meyvayı bir türlü bulamaz. Ancak bilge bir insanın "Ey saf adam! Bu ağaç ilim sahibinin bilgisidir! sözü üzerine gerçeği anlayarak döner. Kötü yaratılışlı kişiye ilim ve fen öğretmek, yol kesen eşkıyanın eline kılıç

vermeye benzer.

"Bilginlerin kötüsü, emirleri (devlet başkanlarını) ziyaret edendir. Emirlerin iyisi de bilginleri ziyaret edendir."

"Zalim, hiçbir hayırlı ve faydalı iş yapmayan kimsedir."

Mevlana'nun ilmin bilginin faydaya dönük olması gerektiğini anlatan pek çok konu, mısra ve hikayesi vardır. (C.I)'deki gramerci ile gemici fıkrası ilginçtir. Kendini beyenmiş gramerci gemiciye "sen gramer (dil bilgisi) bilir misin?" diye sorar. Oda "hayır" deyince, "eyvah gitti ömrünün yarısı" der. Derken rüzgâr gemiyi bir girdaba soktu. Gemici: "Sen yüzme bilir misin?" diye sorar. Gramerci: "Ne yazıkki hayır" deyince, gemici "vah vah, gitti ömrünün hepsi" diye cevap verir.

Mevlana'nın asillerden, halktan ve hatta kötü denilenlerden bir çok kadın hayranı bulunduğu bilinmektedir. Bu konuda şöyle der: "Peygamber dediki kadınlar akıllı kişilere, gönül sahiplerine fazlası ile galip olurlar. Fakat cahiller, kadına galebe ederler.

Başta batının halis temsilcisi Goethe olmak üzere birçok Avrupalı büyüğünde ona hayranlıkları ve bu hayranlıklarını coşkunun başka bir yanını üstün sanatını ortaya koyar.) O bine yakın söylemiş olan Mevlana'nın can sıkıcı, sakat veya cansız sayılacak 90 beyti aransa bulunmaz. (Mevlana, S.170)

Cambridge Üniversitesi şarkiyat profesörü A.J.Arberry'nin, Rumi'nin şiirlerindeki özellikleri anlatan şu sözleri dikkat çekicidir. "Meydana getirdiği eserlerin çokluğu bakımından Mevlana, dünya ediplerinin önde gelenlerindedir. Farsça yazılmış eserlerin nadiren yetişebildiği bir teknik mükemmellik ve şiiriyet taşımaları da bunların büyük bir hayranlık konusu olmasını gerektirir."

(Mevlana, S.176)

Mevlana mesneviyi anlattığı bir yerde: "Bu kitap, masal diyene masaldır. Fakat kendi halini bu kitapta görebilene yiğit dedir. Mesnevi Nil'in suyu gibidir. Kıptiye kan görünür, fakat Hz. Musa'nun ümmetine kan değil hayat suyudur" der.

Mevlana üzerine: Keçecizade İzzet Molla, Ferid Kam, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmed Kutsi Tecer, Asaf Halid Çelebi, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Halide Nusret Zorlutuna, Arif Nihat Asya, Bekir Sıdkı Erdoğan gibi şair ve yazarlarda şiirler yazmışlardır. (Mevlana, S.181.v.d)

MEVLANA'NIN ESERLERİNDEN ALINTILAR

Ruh tabiblerinin halden anlaması; Padişahın bir halayığa aşık olması, onu satın alması, halayığın hastalanması, tabiblerin derdine çare bulamaması, bir bilge kişinin halayığın hastalığının daha önce aşık olduğu bir kuyumcunun yüzünden olduğunu bilmesi ve halayığı tedavide başarıya ulaşması konusundaki hikaye ile ilgili şu beyitler dikkate değer. "İnlemesinden gördük ki o gönül hastasıdır.Vücudu sağlıklıdır ama o gönüle tutulmuştur."

"Aşıklık gönül iniltisinden belli olur, hiçbir hastalık gönül hastalığı gibi değildir."

"Ayağa batan dikenini bulmak bu derece müşkil olursa yüreğe batan diken nicedir, cevabını sen ver" (Mesnevi,C.I, S.3/17.)

İyilerle alay eden çarpılır: Muhammed (AS) adını eylenerek anan kimsenin ağı çarpık kalmıştır.

"Tanrı kimsenin perdesini yırtmak isterse onu, temiz kişileri tanıtmeye (kınamaya) meylettirir". (Mesnevi, C.I.S.66.)

Herkes kendini ayna da görür: Ebu Cehil'in Peygambere çirkin suratın var

sözüne "doğru söyledin" demesi. Ebu Bekir'in Peygamber'e "güneş gibi nurlu yüzün var" demesi üzerine peygamberin yine doğru söyledin" demesi sonunda orada bulunanların "bu iki zıt gibi görünen sözlerin hangisi doğru diye sormaları üzerine Peygamber : "ben Tanrı eliyle cılanlanmış bir aynayım. Türk Hintli nasılsalar. bende o sureti görürler!" dedi. (Mesnevi, I. S.195/196.)

İşler Niyete Göredir: Düşmanın Hz. Ali'nin yüzüne tükürmesi üzerine, Ali'nin elindeki kılıcı atması ve düşmanı öldürmekten vazgeçmesi konusundaki bazı beyitler:

"Ali, hilm kılıcıyla bu kadar boğazı, bu kadar halkı kılıştan kurtardı."

"Hilm kılıcı, demir kılıştan daha keskin, hatta yüzlerce ordudan daha galip, daha üstündür!" (Mesnevi.C.I. S.306/328.)

Allah Söz Ve Şekle Değil Kalbe Bakar: Musa yolda bir çoban gördü. Çoban şöyle söylüyordu: "Ey kerem sahibi Tanrı, Neredesin ki Sana kul, kurban olayım. Çarığın dikeyim, saçını tarıyayım, Elbiseni yıkıyayım, bitlerini kırayım, Ulu Tanrı Sana süt ikram edeyim, elceğinizi öpeyim, ayacağınızı ova-yım, uyuma vaktin gelince yerceğinizi silip süpüreğim. Bütün keçilerim Sana kurban olsun. Bütün nağmelerim, hey-heylerim Senin yadındadır, Tanrım!". Musa kiminle konuştuğunu sordu. Çoban Tanrı il ekonuştuğunu belirtince Musa, "Vah vah, sen sersemleşmişsin, daha müslüman olmadan kafir oldun" dedi. Musa'ya Tanrıdan şöyle vahiy geldi: "Kulumuzu bizden ayırdın!". Konuyla ilgili ibretli beyitler:

"Sen ulaşturmaya mı geldin yoksa ayırmaya mı".

"Ben herkese bir huy, herkese bir çeşit ıstılah verdim. Ona medih olan söz, sana zemdir. Ona göre baldır, sana göre

zehir!".

"Biz dile sözce bakmayız, gönüle, hale bakarız."

"Hatalı söz söylerse bile ona hatalı deme. Kanına bulanıp şehid olursa yıkamaya kalkışma."

"Kabe'nin içinde kiblede eser yoktur."

Kötülerin Musallat Olmalarındaki Hikmetler: Musa'nın Ulu Tanrı'dan zalimlerin galip gelmelerindeki sırrı sorması, bir atının yılan yutan birini koşturup kamçılıyıp kusturması ile yılanın dışarı atılması hikayesi. Konu ile ilgili cümleler:

"Yazar kişi önce yazı yazacağı tahtayı yıkar, temizler, sonra ona harfleri yazar. Tanrı da önce gönlü kan eder, hor ve hakir gözyaşı ile yıkar, sonra o gönle sırları kaydeder. Çocuklar kan aldurmaktan (iğneden) ağlarlar. Çünkü işin hikmetini bilmezler ki!".

"Rahatın aslı zahmet olduğu gibi, acılar da nimetin önüdür!" (Mesnevi, C.II, S.139-146.)

Şeytan daha karlıyı seçer: Şeytanın uyuyan bir mümini namaza kaldırması, sebebi sorulunca, eğer namazı kaçırırsan gönlüne dert düşer, ah figana başlarsın. O üzüntü, figan ve niyazın, yüzlerce zikirten, namazdan daha üstün olacaktır. Bu yüzden seni uyandırdım!" demesi. (Mesnevi, C.II, S.200-214)

Eğri bakanın gözü hep eğri görür: Birinin, iyi bir insana: "Kötü adam, mürâi ve pis herif, böyle adam nasıl müridlerin imdadına yetişecek" demesi . Konu ile ilgili beyitler:

"Havuz deryaya omuz vurur, onunla boy ölçüşmeye kalkışınca mahvoldu gitti." "O habis, şeyh hakkında hezeyanlarda bulunmakta idi. Eğri bakan kişinin gözü daima eğri ve aykırı görür!" (Mesnevi, II, S.253-263.)

Yasaklardaki hikmetler: Fil yavrusu

yiyenleri."yemeyin kızgın fil size zarar verir" diye uyararı bilgini dinlememeleri sonunda kızgın fil tarafından parçalanmaları olayı ile ilgili bazı beyitler:

"Ey rüşvet alan kişi!. Sen de fil yavrusu yemektesin. Sana düşman olan fil (halk) kökünü kazır, seni kaldırıp yere vurur.

"Bil ki halkın malı, kanı demektir. Çünkü mal güçle, kuvvetle, çalışmayla kazanılır."

"Hilelere sapan kişiyi, o fil yavrusu kebabı kokusu rezil rüsvây etmiştir. Unutma, fil, yavrusunun kokusunu bilir."

"Muhammed (AS) ta Yemen'den koku alırdı, bizdeki güzel veya çirkin kokuyu nasıl almaz?" (Mesnevi, C.III. S. 6-14).

Arap Atlar ve Eşşek: 15. yüzyıl şairimiz Şeyhi'nin meşhur "Harname"sine kaynaklık ettiği anlaşılan ve edebiyatçı Ahmed Kabaklı'nın belirttiğine göre araştırmacıların gözünden kaçmış olan bu hayvanlı hikaye (Fable) şöyle özetlenebilir.

Bir sakanın (sucu) eziyetten iki büklüm olan eşeğini gören padişahın seyisi suçudan eşeğinin neden zayıf kaldığını sordu. O da fakir olduğu için eşeğinin cılız kaldığını söyledi. Seyis, suçunun eşeğini bir müddet atlarla beslemek üzere ahıra götürdü. Eşşek arap atlarının semizliğine, altlarının temizliğine imrendi. Derken bir savaş oldu. Atlar eğlendi, savaşa götürüldü. Döndüklerinde düşman oklarıyla yaralar içinde kaldıklarını, her yanlarına ok uçlarının saplandığını gören eşşek: "Yarabbi dedi, ben fakirlikle süregeldim şu afiyete razıyım. Şu besinleri de istemem, çirkin yaralarını da!"

Konu ile ilgili ibretli bir beyit: "Sende yürek olmadıktan sonra hançerlerin ne faydası var! Tutalım

Ali'den Zülfikarı (Hz. Ali'nin kılıcı) miras aldın, Tanrı arslanındaki bilek sende var mı ki? (Mesnevi 5. cilt)

Görmeyenlerin Hayal Kurması: Fili görmeyen Hintliler karanlık bir ahırda fili tanımaya çalışırken, hortumuna dokunanın, filin bir oluğa benzediğini, kulağına dokunanın, filin bir yelpazeye benzediğini, sırtına dokunanın filin bir tahtaya benzediğini söylemesi olayına ait beyitlerden seçmeler:

"Herkes neresini elledi, nasıl sandıysa fili ona göre anlatmaya koyuldu."

"Herkesin elinde bir mum olsaydı sözlerindeki aykırılık kalmazdı."

"Duygu gözü ancak avuca, köpüğe benzer. Avuç bütün fili birden elleyemez ki!"

"Ey ten gemisine binmiş, uykuya dalmış adam, denizi gördün ama asıl denizin denizine bak!.. (Mesnevi C:3.S:101-102)

Seba Şehrinin Helak Olması: Çocuk masallarında anlatıldığı gibi büyük bir şehir olan Seba, halkının ahmaklığı yüzünden bir seher rüzgarıyla yok olmuştu. Konu ile ilgili çekici beyitlerden bir kaç:

"Seba şehri, pek büyük, pek azametli bir şehirdir, büyüklüğü bir tepsiden fazla değil."

"Pek ulu, pek geniş, pek uzun, pek kocamandı...Bir soğan kadar!"

"On şehir halkı oraya toplanmıştı, fakat, hepsi de yüzleri ykanmamış 3 kişiden ibaret!"

"O üç kişinin birisi pek uzakları görürdü fakat gözü kör; Süleymanı görmezdi de karıncanın ayağını görürdü!"

"Öbürü pek keskin iştirdi fakat ağır! Adeta bir defineydi, içinde yarım arpa kadar bile altın yok!"

"Üçüncüsü çırılçıplak, edep yeri açık bir adamdı, elbisesinin etekleri uzun!"

"Kör dedi ki: İşte bak şuracıktan athılar gelmekte... Sağır; evet, bende seslerimi duydum... Çıplak da; benim endişem şu ki gelirlirse elbisemin eteğini keserler dedi."

"Çıplak, elbisesinin eteğini kesecekler diye korkuyor ama çıplak adamın eteği mi olur ki kessinler!"

"Dünyaya kapılan da müflistir, hem de korkmaktan. Halbuki hürsüzlardan hiçte korkmaması lazım!"

"Ahmâkta eğreti malı kendisinin sanır da onun üstüne titrer. Hay aşâğılık adam hay!"

"Bu cihanın aklına, bu alemin bilgisine sahip olan alimlerin korkuşuda buna benzer."

"Hünerlere, fenlere sahip olan bu akıllılara Tanrı Kur'anda: "Onlar birşey bilmezler" dedi" (Mesnevi C:3, S.211-214)

Vaizin Kötülere Dua Etmesi: Bir vaiz vardı...Minberde devamlı yol kesenlere, kötülere, fesatçılara, isyan-cılara, hayır sahipleriyle alay edenlere, kafir gönüllere dua ederdi; Sapıklara dua edilir mi? denince şöyle cevap verdi: "Ben onlardan iyilik gördüm... Ne vakit dünyaya yöneldimse onlardan eziyetler gördüm, meşakkatler çektim, dayaklar yedim. Böylece onların yü-zünden iyilik tarafına kaçtım... Beni o kurtlar yola getirirlerdi... Bu yüzden onlara dua etmeyi adet edindim!". (Mesnevi, C. VI.S.8)

Herkes Kendi Cinsine Gider: Çocuğu oluğun üstüne düşen kadının türlü çarelere baş vurmaı, nihayet Hz. Alî'nin tavsiyesi üzerine dama bir çocuk çıkarması ile çocuğunun, o çocuğa doğru gelmesi ve kurtulması hakkındaki olay ile ilgili ilginç beyitler:

"Peygamber; Ben de sizin gibi insanım, kendi cinsinize gelin kaybolmayın!" dedi.

"Kafirler, şeytanlarla aynı

cinstendir... Canları şeytanların şakirdi olmuştur!".

Doğum Ve Ölümdeki Hikmetler: Musa'nın: Ey soru ve hesap gününün sahibi olan Allah, yapıp düzdün, neden yine bozup yıkıyorsun, cana canlar katan erler, dişiler yaratırsın, sonra bunları yıkar mahvedersin, neden? diye sorması üzerine Allah'ın Musa'ya "yere bir tohum ek de, sırrını anla" demesi. Musa'nın ektiği ekin olgunlaşınca orağı alıp biçmeğe başladı. Gayptan kulağına bir ses geldi: "Neden ekiyor, besliyorsun da olgunlaşınca kesip biçiyorsun? Musa Dedi ki: "Yarabbi, burada tane de var, saman da... Tanenin saman anbarına konması uygun değil!"

"Halk arasın da temiz ruhlar da var, topraklara bulaşmış kara ruhlar da ! Ayran içinde yağ nasıl gizli ise doğruluk cevherinde yalan da gizlidir."

"O yalanın , şu fani tendir, doğrun da Tanrıya mensup olan can!..."

Kötü Nefis Öküze Benzer: Dünyada yemyeşil bir adada bulunan bir öküzün o adadaki yemyeşil otları yeyip şişmesine rağmen, gece olunca yarın ne yiyeyeğim diye düşünceye dalması, sabah olunca yine yemyeşil otları yeyip semirmesi, akşam olunca yine yiyecek bulamama endişesiyle zayıflaması, olayın yıllarca böyle sürmesi... Konu ile ibretli sözler:

"İşte nefis o öküzdür, otlak da dünya, Nefis ekme korkusuyla daima zayıflar durur."

"Yediğin rızıkları daima hatırına getir, geleceğe bakma da az sızlan!..." (Mesnevi, C.IV, S. 238-240)

Kadının Çekiciliği: Şeytan'ın avlanabilmek için Allah'tan tuzak istemesi... Kendisine altın, gümüş, binekler, şarap, ipek elbiseler tuzak olarak verilmesine rağmen yetinmeyen şey-tana, erkeklerin aklını, sabrını alan ka-dın güzelliğinin gösterilmesi ile şeytanın

sevinmesi. muradına erdiği sevinçle açıklaması... Konu ile ilgili ibretli beyit:

"Şehvet soy üretmek için olmasaydı,
Adem utancından kendisini hadım
ederdi!"

(Mesnevi.C.V.S.79-80)

Yoksulluktan hileye başvuran Cuha ismindeki bir adam. karısını silah olarak kullanır. Kadın meşhur bir kadı ile evde bulunduğu sırada Cuha kapıyı çalar. Kadı bir sandığın içine saklanır. Cuha zengin sanmasınlar diye sandığı hamala yükleterek çarşıya götürüp yakmak ister. Hakim sandığın içinden gizlice hamala seslenir. Kendisinin yardımcısı tarafından sandığın satın alınmasını ister. Cuha. hakim yardımcısından sandığın değerinden fazlasıyla para alır ve sandığı satar. (Mesnevi.C.VI.356-363) Konuyla ilgili ibretli beyitler:

"Altın isteği. lokma dileği bir taraftıdır. sen altına aşık olursun ama onun canı yoktur ki sana aşık olsun. Fakat genç kadınların sevgisi iki yandan olur: Sen onu sever istersin. o da seni sever. ister!" (Mecalis-ı Seb'a. I. Meclis.S 31-35)

"İblis. Adem'e nice defa masallar okudu. Ama Havva "ye" dedi de Adem. Tanrı tarafından yemeyin denen meyveyi o vakit yedi."

"Ya Rabbi, ruh sahibi bir kavim gönder de bizi de beden sandığından satın alsın!"

"Hakim yardımcısı dedi ki: Sırrı açma, benimle uyuş, ben bunu böyle kapalı olarak alacağım!"

"Ey kötü işleri hayyeten, sen de daima sandığıtasın, seni gayb aleminde olanlar, satın alıp dururlar." (Mesnevi. C.VI.S 356-363)

İnsanın Aldanması: "Akıp giden denizde yol alan gemidekiler, kıyıdaki kamışlık gidiyor sanırlar."

"Biz de şu dünyadan geçip gidiyoruz

da, giderken dünya yürüyüp gidiyor sanıyoruz."(Divan-ı Kebir. Çev: Abdülbaki Gölpınarlı.S.153-164)

Barsisa ve Goethe'nin Faust'u: Mevlana'nın Barsisa hikayesi. Goethe'nin Faust'unu hatırlatmaktadır. Faust'tan 500 yıl önce yazılmış olan bu hikayede şeytan ile bilgin temel rol oynamaktadır. Öte yandan bu hikaye Anatole France'nin Thais'ini de hatırlatmaktadır. Faust ve Thais üzerinde çok yorum yapılmasına rağmen toplumu-muzda Barsisa hikayesini bilenlerin az olması kendi edebiyatımızı ne derece ihmal ettiğimizi göstermektedir. (Mevlana. S. 321-322)

Barsisa İsrailoğulları döneminde yaşayan bilgili, ibadetli biri idi. Nerede bir hasta varsa ona su yollardı. hasta şifa bulurdu. Şeytan Barsisa'yı da kadınla aldattı. Padişahın kızı hastalanunca şeytan bir yaşlının kıyafetine girip padişaha geldi ve kızının şifası için Barsisa'ya götürmesini istedi. Kız götürüldü... Tedavi gördü. iyileşti. geri getirildi... Tekrar hastalanunca şeytan yine aynı suretle padişaha geldi. bu defa kızın Barsisa'nın yanında bırakılmasını istedi... Derken kız Barsisa'dan hamile kaldı. Şeytan bu defa bir insan kıyafetine Barsisa'ya geldi. Onu üzgün görünce dertleşti... Barsisa başından geçenleri anlattı Şeytan: "kızı öldürmekten başka çare yok" dedi Barsisa ona uydu. kızı öldürdü ve gömdü. Şeytan bu defa insan kıyafetinde padişaha gelip kızın iyileştiğini. gidip getirmelerini söyledi. Gittiler. Barsisa'dan kızı istediler. Barsisa: kızın öldüğünü ve gömdüğünü söyledi. Yas tuttıkları sırada şeytan padişaha. Barsisa'nın kızı hamile bıraktığını ve işi kapatmak için öldürüp gömdüğünü söyledi. Şeytan'ın dediği yeri kazdılar. Kızı hamileyken öldürülmüş olarak çıkardılar. Barsisa'nın ellerini bağladılar. boynuna ip saldılar Şeytan o sırada

Barsisa'ya geldi "Bana secde et ki seni kurtarayım" dedi. Barsisa secde için boynunu eğince ip iyice düğümlendi ve şeytan "Ben senden tamamiyle uzağım!"(6) dedi. Konuyla ilgili Barsisa'nın üzülererek söylediklerinden bazı cümleler:

"*Ey nefis; duan kabul oluyor diye seviniyordun, halkın gönlüne gözüne üstün, büyük görünüyorsun diye seviniyordun. Halk seni beğeniyor. övüyor diye seviniyordun. Halkın inancı azalır diye korkuyordun değil mi? Gerçekte bunların hepsi de yalandı, akrepti, halkın beğenişi zehirlerle dolu bir yılandı!*" (Mecalis-i Seb'a.1. Meclis.S.31-35)

Eğitim ve öğretimde nezaket metodu:

Hı. Hasan ile Hüseyin, bir adamın yanlış ve kurallara uymayan bir şekilde abdest aldığını gördüler. Ona, doğru şekilde abdest almayı, kibarca öğretmek istediler. İhtiyarın yanına gidip, "Bu, bana yanlış abdest alıyorsun" diyor. "Her ikimiz de senin önünde abdest alalım. Lütfen bak, ikimizden hangimizin abdest alışışı daha doğrudur, bize söyle" dediler. Her ikiside abdest aldıktan sonra adam: "Yavrularım, sizin abdestiniz doğru, kurallara uygun. Asıl ben zavallının abdest alışışı yanlış!" dedi. (Fihî Mafih)

DİPNOT:

- 1) Mevlana, Ahmed Kabaklı.S.8. Toker yayınları.1976.İst.
- 2) A.g.e.S.13
- 3) Meydan Larousse 2/836
- 4) İşari Tefsir Okulu. Doç. Dr. Süleyman Ateş. S.160. 1974. Ankara.
- 5) Rahman Suresi.55/19.
- 6) Kur'an&ı Kerim. 59/16.

KAYNAKLAR:

- Büyük, körükçü Tahir: *Hakiki veçhesiyle Mevlana ve Mesnevi*, Can. Şefik: *Mevlana Hayatı Şahsiyeti Fikirleri. Mesnevi Tercümesi* 1-6. Ötüken yayınları
- Çelebi, Asaf Halet: *Mevlana'nın Hayatı, Şahsiyeti*, 1939.
- Doç. Dr. Süleyman Ateş: *İşari Tefsir Okulu*, 1974. Ankara.
- Ergin, Osman: *Dar-ül Mesnevi*, 1939.
- Gölpınarlı, Abdülbaki: *Mevlana Celaleddin*, 1951-52-59.
- Kabaklı, Ahmed: *Mevlana*, Toker yay.1976. İst.
- Lermioğlu, Ayten: *Mevlana ve Yakınları*, 1969.
- Mansuroğlu, Mecdud: *Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri*,1958.
- Meydan Larousse*: 2/836
- Önder, Mehmed: *Mevlana*, 1971.